

Jaarverslag Waterlands Archief 2015

Bestuur en organisatie

In 2015 is uitvoering gegeven aan het Beleidsplan 2015-2017 met de titel *Duurzaam Digitaal 2.0* (vastgesteld door ISW-bestuur op 10 december 2014). Eind 2014 werd door de portefeuillehouders Archief (overleg 6 nov. 2014) positief gereageerd op plannen voor intensieve samenwerking met het Gemeentearchief Zaanstad. In 2015 zijn hierover regelmatig besprekingen geweest met Gemeentearchief Zaanstad. In 2016 wordt gekeken in hoeverre dit de beste optie is voor schaalvergroting in de nabije toekomst.

De administratieve en organisatorische ondersteuning door het ISW werd gedeeltelijk uitbesteed: de boekhouding en de personeels- en salarisadministratie werden uitgevoerd door de gemeente Waterland. De juridische ondersteuning bleef onder verantwoordelijkheid van het ISW.

Financiën

De begroting voor 2015 bedroeg € 1.178.467,-. Voor de financiële positie van het Waterlands Archief wordt verder verwezen naar de jaarrekening 2015.

Personeel

De vaste formatie bedroeg in januari 10 fte, verdeeld over 14 medewerkers. Het hele jaar door waren stagiaires (in totaal vier) werkzaam in het kader van de opleiding Geschiedenis (UvA) en de opleiding Administratie (ROC). Daarnaast waren zo'n 20 vrijwilligers actief. Zij maakten zich verdienstelijk op het gebied van de ontsluiting en digitalisering van de collectie. Gedurende de eerste helft van het jaar heeft het WA te kampen gehad met langdurige ziekte van het management (directeur, plaatsvervangend directeur en archiefinspecteur). Eind 2015 is voor het WA een PVT (personeelsvertegenwoordiging) opgericht.

Deskundigheidsbevordering

In 2015 werden de modules Beschikbaar stellen en Toegankelijk maken (opleiding Archiefassistent), een module Geschiedenis (Open Universiteit) en de cursus Toezicht digitale overheid met succes afgerond. Eén medewerker voltooide de opleiding SOD-I. Verder werd deelgenomen aan cursussen en workshops van Mais Flexis m.b.t. applicatiebeheer, alsmede aan symposia over het E-depot. Samen met Gemeentearchief Zaanstad werd een in-company cursus Openbaarheid (Archiefschool) georganiseerd, waaraan zeven medewerkers deelnamen. Voorts werd deelgenomen aan de Archiefateliers (Archief2020), studiedagen en seminars over Digitale Klantkunde; Historische Werkplaats; Archiefwebsites; Open Data en Big Data.

Er werden verschillende bijeenkomsten van de branchorganisatie BRAIN bijgewoond over archiefinspectie, dienstverlening en organisatie. Ook werd deelgenomen aan de Ketelaarlesing (Nationaal Archief) over Big Data. Op deze manier werd gewerkt aan de toename van de kennis en vaardigheden van de medewerkers.

Gebouwbeheer en ICT

Gedurende het hele jaar was er periodiek overleg met de gemeente Purmerend over het groot onderhoud van het gebouw, waarvoor de gemeente verantwoordelijk is. De ICT was ook dit jaar uitbesteed aan de firma Vogelpoel te Wormerveer, die mede fungeerde als Helpdesk. Voor het ophalen en frankeren van de post is een contract aangegaan met Bussinespost, zodat het postbusnummer 188 kon vervallen.

Taakuitvoering

Toezicht op het beheer van niet overgedragen archieven

In 2015 zijn geen archiefinspecties uitgevoerd. Wel werd aan alle ISW- gemeenten veelvuldig advies gegeven ten aanzien van de dossiervorming, de vernietiging van archiefbescheiden, digitale archivering en vervanging. Dit laatste met name ook ten behoeve van de gemeenten Edam-Volendam en Zeevang, vanwege de op handen zijnde fusie per 1 januari 2016. Ook werden aanwijzingen gegeven in verband met de aanpassing Besluit Informatiebeheer, Archiefverordening en het maken

van een kwaliteitssysteem. Door de toenemende digitalisering is de adviserende taak ten behoeve van de gemeenten verder toegenomen. De archiefinspecteur werkte nauw samen met de archiefinspecteurs van Alkmaar, Haarlem, Hoorn en Zaanstad, en de provinciale archiefinspectie Noord-Holland. Daarnaast werd deelgenomen aan het overleg Noord- en Zuid- Hollandse en Utrechtse archiefinspecteurs.

E-depot

De intergemeentelijke projectgroep E-depot - onder coördinatie van WA- hield zich bezig met de voorbereiding van de aansluiting op het e- depot. Deze werkgroep kwam in 2015 één keer bij elkaar (27 januari). Samen met RA Alkmaar en het Streekarchief Hollands Midden (Gouda) is hard gewerkt aan een gezamenlijke pilot e-depot. De pilot werd uitgevoerd in samenwerking met de gemeente Waterland en werd meegefinancierd door het landelijke bureau Archief 2020 (Nationaal Archief). Voor de coördinatie en uitvoering werd gebruik gemaakt van de diensten van een ZZP-er.

Acquisitie

Wegens de ambtelijke fusie met Purmerend werd begin 2015 het gemeentearchief van Beemster (1990-2010) vervroegd overgedragen. Ook de bouwvergunningen van gemeente Purmerend over de periode 1990-1999 zijn om die reden vervroegd naar het Waterlands Archief overgebracht. Verder werden door alle gemeenten registers van de burgerlijke stand overgebracht, alsmede de gezins- en persoonskaarten van de gemeente Edam (1940-1994).

Daarnaast werd een aantal belangwekkende archieven verworven van particuliere organisaties en van personen zoals de archieven van de Gereformeerde Kerk van Marken (1889-2010); het archief van de Raad van Kerken te Purmerend (1990-2011) en aanvullingen op de archieven van de Hervormde Kerk Marken (1960-2010) en Hervormde gemeente Beemster (1870-1945). Voorts werden aanvullingen verworven op het al aanwezige archief van de Papierfabriek Van Gelder Zonen te Wormer (1863-1975) en werden de archieven van de Bond van Plattelandsvrouwen afd. Wijdewormer/ Vrouwen van Nu (1936-2014), het Purmerends Mannenkoor, de VVV Purmerend en de voetbalvereniging VV Oosthuizen geacquireerd. Persoonsarchieven en persoonlijke collecties werden verworven van de oudvoorzitter van de Vereniging Historisch Purmerend (VHP), Jan ten Cate; de in 1944 doodgeschoten verzetsman uit Wormer, Jan Kuijper, alsmede van de familie Alewijn (bezitters van het buiten Vredenburg in de Beemster). Een belangrijke aanwinst bestaat uit de gedigitaliseerde bouwtekeningen van de Edamse restauratiearchitect Klaas Boschma.

Beheer en ontsluiting

Eind 2015 beheerde het Waterlands Archief bijna 5 km' aan archief en documentatie. Ongeveer de helft hiervan, 2500 m', werd ingenomen door archieven van de gemeenten; ruim 950 m' door archieven van waterschappen en andere (betalende) overheidsorganisaties en circa 500 m' door archieven van kerken en andere particuliere organisaties. Daarnaast beschikt het Waterlands Archief over een bibliotheek met meer dan 5000 publicaties, tijdschriften en kranten en over een grote collectie kaarten, prenten en foto's.

In december 2015 resteerde er nog 580 m' van de 1500 m' achterstand (eind 2008 vastgesteld) in de bewerking en conservering van de gemeentelijke archieven. Dat wil zeggen dat (sinds 2009) 920 m' is weggewerkt. Dit is geheel volgens de planning, waarbij in 2021 de gehele achterstand moet zijn ingehaald.

Gewerkt werd aan de inventarisatie van de archieven van de voormalige gemeenten Wormer (1930-1980), Jisp (1970-1990) en Kwadijk (1817-1970), de archieven van de gemeente Beemster (1795-1929) en de bouwvergunningen over de periode 1930-1970, de gemeente Landsmeer (1930-1970), de bouwvergunningen van de gemeente Purmerend (1990-1999), en het archief van het stadsbestuur Edam (1357-1816), het archief van de Gezondheidscommissie Edam, het gemeentelijk Electriciteitsbedrijf Beemster (1913-1942) en de Brandweer Purmerend (1930-1913). Op kosten van HHNK werden de archieven van het heemraadschap De Koekendijk en Stranden tot Schardam (1772-1862) geïnventariseerd. Daarnaast werd -door vrijwilligers- gewerkt aan de inventarisatie van de archieven van de Hervormde gemeente Edam.

De toegankelijkheid van archieven en bronnen werd sterk verbeterd door het toevoegen van digitaal doorzoekbare archieftoegangen op de website en Archieven.nl. Eind 2015 was ruim 90 % van de bestaande toegangen online raadpleegbaar. Voortgegaan werd met de digitale ontsluiting van het notarieel archief en de gedigitaliseerde Doop-, Trouw- en Begraafregisters van de kerken (DTB) van vóór 1811. Deze dienen als retroacta van de in 1811 ingestelde Burgerlijke Stand. De invoer van de gegevens was grotendeels in handen van vrijwilligers. Het Waterlands Archief heeft voorts inhoudelijk bijgedragen aan het door de gemeente Purmerend financieel gesteunde transcriptie- en vertalingsproject van de Latijnse documenten in het archief van het middeleeuwse St. Ursulaklooster.

Beelddocumentatie

Eind 2015 waren ruim 50.000 afbeeldingen via de Beeldbank digitaal raadpleegbaar. Er is hard gewerkt aan de (technische) verbetering van de toegankelijkheid van de Beeldbank. Voor de ontsluiting van beeldmateriaal werd intensief samengewerkt met een aantal historische verenigingen in de regio. Door vrijwilligers werd hard gewerkt aan het ordenen en beschrijven van kaarten en foto's uit Wormer, Jisp en Volendam, en aan het digitaliseren van de collectie Oortwijn, bestaande uit circa 2500 pentekeningen, aquarellen en gouaches vervaardigd door de Purmerender Maarten Oortwijn. Bezoekers en verenigingen werden geadviseerd over het gebruik van illustraties ten behoeve van publicaties en het inrichten van tentoonstellingen.

Bibliotheek

Dit jaar werden voor de bibliotheek verschillende publicaties aangekocht, zowel op het terrein van de geschiedenis van Waterland als op het gebied van de archivalie. Dit laatste in het kader van de deskundigheidsbevordering van de eigen medewerkers. De catalogus van de bibliotheek is ook via de website (en via Archieven.nl) online raadpleegbaar. Met een vaste vrijwilliger wordt gewerkt aan het verder ontsluiten van de Documentatie.

Studiezaal en website

Behalve met genealogie en huizenonderzoek hielden bezoekers zich bezig met onderzoek naar de lokale en regionale geschiedenis van de regio Waterland. Het totaal aantal bezoeken in de studiezaal bedroeg in 2015: 2721 (in 2014: 2033). Het meest geraadpleegd werden de archieven van de gemeenten en diens rechtsvoorgangers (stads- en dorpsbesturen).

Het bovenstaande laat zien dat het aantal fysieke bezoeken is toegenomen ten opzichte van 2014. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de vervroegde overbrenging van de bouwvergunningen van Purmerend (1990-1999) en Beemster (1990-2010), waardoor het aantal raadplegingen van bouwvergunningen toenam.

In 2015 werd via de website Archieven.nl 1.006.180 keer een archieftoegang van het Waterlands Archief bekeken (tegenover 1.257.206 in 2014). Het aantal virtuele bezoeken in 2015 aan alleen de website van het Waterlands Archief bedroeg: 135.953 door 89.786 gebruikers (in 2014 was dat respectievelijk: 72.771 en 38.318). Dat betekent bijna een verdubbeling van het aantal bezoeken aan onze website. Dit is ongetwijfeld toe te schrijven aan de verbeterde zoekmogelijkheden en de toegenomen content die via de website toegankelijk is. Verder telde het Waterlands Archief half januari 2016: 355 volgers op Facebook (tegen 172 in febr. 2015 en 62 in 2014); en 593 volgers op Twitter (tegen 322 in 2015 en 76 in 2014).

Naast de vele telefonische verzoeken en schriftelijke (e-mail) verzoeken om informatie en diensten, werden er in totaal 2434 ambtelijke uitleningen aan de deelnemende gemeenten en HHNK afgehandeld.

Publieksactiviteiten en educatie

Naast de studiezaalbezoeken werden in 2015 in totaal 2958 bezoekers (in 2014: 1585) geteld in het kader van educatie en publieksactiviteiten. Dit betrof 2647 scholieren en docenten van het basis- en voortgezet onderwijs en 311 geïnteresseerde burgers. Hierbij werd nauw samengewerkt met de Bibliotheek Waterland.

Het jaar 2015 stond vooral in het teken van de herdenking van WO II, de komende herdenking van de Watersnood van 2016 en de studiedag Onbekend en onbemind (over onbekende archiefbronnen).

Daarnaast waren er de presentaties over het maken van profielwerkstukken op basis van archiefbronnen op het Jan van Egmond Lyceum in Purmerend, de jaarlijkse Nieuwenhuijzenlezing door Guus Luijters (over Joodse kinderen in WO II), en het opgewaardeerde Voorouderspreekuur i.s.m. de Nederlandse Vereniging voor Genealogie afd. Zaanstreek-Waterland.

De samenwerking met het basisonderwijs werd dit jaar geïntensiveerd. Het digitale programma *Oorlog, verzet en vrede* is door 38 groepen aangevraagd. Van deze basisscholen kwamen er 24 van buiten Purmerend. In het najaar werd begonnen met de voorbereiding van het digitale lespakket *De Watersnood 1916 in Waterland* voor het basisonderwijs, dat in 2016 gebruikt gaat worden. In het laatste kwartaal is gewerkt aan de voorbereiding van de bronnenuitgave van het *Dagboek van Jan Zuidland*, waarin een Purmerendse schooljongen verslag doet over de watersnoodramp 1916.

Het publieksbereik werd verder vergroot in de aanloop naar de herdenking van de watersnood 1916, met name ook dankzij de rubriek *Nieuws van Toen* op de website Water Kust Land, die vanaf oktober door het WA regelmatig van input werd voorzien. Maar ook de medewerking aan de documentaire over de watersnood door de gezamenlijke regionale omroepen die meerdere malen in ons werkgebied werd uitgezonden, heeft bijgedragen aan de vergroting van het publieksbereik. In dit kader ook belangrijk was de maandelijkse deelname aan het radioprogramma *Koffie Lokaal* op RTV Purmerend, met zo'n 35.000 unieke luisteraars per week.

Verder zijn het gehele jaar door exposities en lezingen verzorgd over genoemde thema's, is medewerking verleend aan de expositie *100 jaar droge voeten* in het Purmerends Museum en is een presentatie gehouden over egodocumenten bij de boekpresentatie *Uit landsmeer wordt gemeld* in oktober 2015.

Samenwerking

Rondom alle evenementen werden goede contacten onderhouden met de media zoals RTV NH, RTV Purmerend en Dagblad Waterland (Noordhollands Dagblad).

De samenwerking met de Bibliotheek Waterland was vooral gericht op de educatieve projecten ten behoeve van de scholen.

Daarnaast vond samenwerking plaats met historische verenigingen, het Purmerends Museum, het Comité Open Monumentendag en de Archeologische Werkgroep Purmerend. Ook nam het Waterlands Archief deel aan de bijeenkomsten van de Stichting Water Kust Land, ter voorbereiding van de herdenking van de watersnoodramp 1916. De directeur- archivaris nam deel aan de vergaderingen van de Kring van Noord-Hollandse archivariissen en werkte, waar wenselijk, samen met de andere Noord-Hollandse archiefdiensten. In het voor- en najaar zijn verkennende gesprekken gevoerd met het Gemeentearchief Zaanstad over mogelijke vormen van structurele samenwerking dan wel fusie in de nabije toekomst.

Samenvatting en conclusie

In 2015 is hard gewerkt aan de voorbereiding van het duurzaam, digitaal beheer, het verbeteren van de toegankelijkheid en de digitale dienstverlening, en het vergroten van het publieksbereik, waarmee inhoudelijk uitvoering werd gegeven aan de doelstellingen geformuleerd in het Beleidsplan 2015-2017. Dit alles kwam ten goede aan de kwaliteit van het archiefbeheer, de dienstverlening en het publieksbereik.